

Африканський діалог

Україна посилює свою роботу на Африканському континенті попри дипломатичні скандали з Малі та Нігером

Поїздки чинного міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби до країн Африки стали доброю традицією. На початку серпня він здійснив вже четверте африканське турне – відвідав Замбію, Малаві та Маврикій. Основною темою на переговорах став розвиток політичного діалогу. Це не дивно, адже всі три країни послідовно підтримують Україну під час голосування в Генеральній Асамблеї ООН, а також приєдналися до комюніке Саміту миру. Водночас Маврикій не брав участі в останньому саміті Росія – Африка, а Замбія і Малаві були представлені делегаціями нижчого рівня, тобто без участі глав держав.

Четверте африканське турне можна вважати доволі продуктивним, незважаючи на дипломатичний скандал, який стався на початку серпня. Йдеться про Малі та Нігер, які оголосили про розрив дипломатичних відносин із Україною.

Варто нагадати, що внаслідок двох переворотів у 2020 та 2021 роках до влади в Малі прийшла військова хунта. Із країни були змушені вийти сили Франції й ООН (стабілізаційна місія MINUSMA), на місце яких неофіційно зайшла російська ПВК «Вагнер». У 2023 році малійська армія та «вагнерівці» зайняли колишні позиції MINUSMA, витіснивши з ключових міст на півночі, зокрема з Кідаля, сили туарегів – етнічної групи, що з 1960-х років бореться за створення власної держави Азавад та розглядається центральним урядом як сепаратисти. Між сторонами неодноразово виникали сутички, а 27 липня туарезькі сили заявили, що вбили щонайменше 84 «вагнерівців» і 47 малійських солдатів, які потрапили до засідки на північному заході країни.

Доволі раптово в цьому контексті виник натяк на зв'язки з Україною: у соцмережах з'явилося фото туарезьких бійців з українським прапором, що супроводжувалося пропозицією передачі полонених російських найманців Україні. Невдовзі представник

пресслужби ГУР України натякнув на вірогідну співпрацю з туарагами, заявивши, що вони «отримали необхідну інформацію» (однак без уточнення, хто саме її надав). Попри двозначні заяви ГУР та інцидент із публікацією коментаря на сторінці Посольства України в Сенегалі, українське МЗС заперечило будь-які звинувачення у «підтримці міжнародного тероризму». Це особливо важливо через те, що раніше українці були в складі миротворчої місії ООН, що свідчить про прихильність нашої держави до підтримки миру в Африці.

Не варто очікувати, що розірвання дипломатичних відносин із Малі та Нігером суттєво вплине на відносини з іншими африканськими країнами

Цікаво, що заява про розірвання дипломатичних відносин з Україною була опублікована тільки через тиждень після цих подій. Можна припустити, що перехідний уряд Малі або надзвичайно ретельно роздумував над текстом заяви (можливо, не без консультацій із новою союзницею – Росією), або ж час був спеціально підібраний для того, щоб зіпсувати імідж України напередодні важливого візиту глави українського МЗС на континент.

Утім не варто очікувати, що розірвання дипломатичних відносин із Малі та Нігером суттєво вплине на відносини з іншими африканськими країнами, які займають проукраїнську позицію. Однією з головних причин є нелегітимність урядів цих двох країн, що підриває довіру до них з боку більш демократичних держав континенту. Тобто мало ймовірно, що ці радикальні заходи стануть на заваді успішному треку української дипломатії на континенті.

Партнерство за межами продовольчої безпеки

За результатами нещодавніх візитів було домовлено про п'ять міждержавних угод, три з яких уже підписані, у тому числі нашумілий «безвіз» із Маврикієм. Ще дві угоди з Маврикієм – про уникнення подвійного оподаткування та взаємне просування й захист інвестицій – готуються до підписання.

Крім того, говорили про продовольчу безпеку, що особливо актуально для Малаві та Замбії, які належать до групи найменш розвинених країн. У Маврикії важливою темою стала економічна співпраця, оскільки острівна країна є однією з найрозвиненіших економік Африки. Зокрема, Україна зацікавлена в залученні

інвестицій для повоєнної відбудови.

Якщо раніше увага нашої держави приділялася переважно відносинам із країнами Північної Африки, то сьогодні саме Субсахарська Африка виходить на перший план у фокусі уваги української дипломатії. За останні роки було схвалено Африканську стратегію (січень 2022 року), запроваджено посаду Спеціального представника з питань Близького Сходу та Африки, здійснено візити глави МЗС до 15 країн континенту та проведено численні телефонні розмови й зустрічі на різних рівнях. Крім того, у червні 2023 року до України прибула Місія африканських лідерів з представників семи країн (у тому числі Замбії), що презентували мирний план з 10 пунктів для завершення війни в Україні.

*Саме Субсахарська
Африка виходить на
перший план у фокусі
уваги української
дипломатії*

При цьому Україна активно розширює свою присутність в Африці: відкрито нові диппредставництва в Ботсвані, Гані, ДР Конго, Кот-д'Івуарі, Мавританії, Мозамбіку та Руанді, налагоджено співпрацю з африканськими медіа та забезпечено присутність України в африканському інформаційному просторі. Швидкими темпами розвивається громадський трек завдяки візитам громадських активістів до Африки й збільшенню числа ГО, які займаються африканським напрямком.

Загалом Україна є відносно новим гравцем на Африканському континенті за глобальними мірками. Але навіть скептики мусять визнати: політика нашої держави є доволі успішною. Основна мета української дипломатії – заручитися підтримкою якомога більшої кількості країн Африки, що досягається через започаткування чи розширення політичного діалогу, розвінчування міфів про Україну та головне – протистояння російській пропаганді й висвітлення справжніх подій війни очима українців.

*Наразі на перший план у
відносинах із Африкою
виходить
короткострокова мета
– підтримка України на
міжнародній арені в
контексті війни з Росією*

Постає питання й про майбутнє відносин із Африкою. У жодній із відвіданих країн немає постійного дипломатичного представництва України: відносини з Замбією та Маврикієм здійснюються через посольство в ПАР, а з Малаві – через посольство в Кенії. Це підкреслює загальну проблему нестачі дипломатичних установ у регіоні. За цим показником ми поступаємося не лише США,

великим країнам Європи, Туреччині, Китаю, але й Росії, через що втрачаються можливості для своєчасного донесення української позиції на місцях.

Наразі на перший план у відносинах із Африкою виходить короткострокова мета – підтримка України на міжнародній арені в контексті війни з Росією. Хоча така політика є виправданою тут і зараз, вона не є міцною основою для розбудови контактів на довготривалу перспективу. Україні варто приділяти більше уваги економічній співпраці та розширювати спектр пріоритетних галузей. Незважаючи на поширені міфи, африканців цікавить не лише продовольча безпека та безперебійне постачання українських сільськогосподарських товарів, але й співпраця у сферах ІТ, медицини, освіти, енергетики та miltech, у яких Україна готова ділитися своїм досвідом і технологіями.



Ірина Запорізька

Ірина Запорізька (Iryna Zaporizka) – старша аналітикиня Civitta Ukraine, залучена до проектів з аналізу політик у сфері людського капіталу, соціального та економічного розвитку. Аспірантка кафедри міжнародного регіоназнавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Її дослідження сфокусовані на регіоні Африки та Близького Сходу.

